

La teoria i la intuïció

EVA COMAS

ASSAIG

George Steiner,
Extraterritorial.
Traducció d'Edgardo
Russo. Siruela. Madrid,
2002.

De petit, el crític literari George Steiner estava fascinat pels manuals d'heràldica. Somiava en un llibre que pogués recollir tots els escuts del món, però una intuïció sàvia i precoç va dir-li que aquell llibre només podia existir en els seus somnis, perquè en realitat resultava impossible aplegar la gairebé infinita diversitat d'escuts escampats pel món. La intuïció que hi ha una part de l'experiència i de les obres humanes que es resisteix a ser quantificada, classificada i encotillada per una teoria ha acompanyat, des de la infància fins ara, el pensament d'aquest assagista que, amb encert, recela dels excessos teòrics dels estudiosos de la literatura. És per aquesta raó que George Steiner pertany a aquella estirp de pensadors, tan sovint menystinguda, que renuncien d'entrada a formular grans sistemes abstractes. En lloc d'això, tots els treballs de Steiner proposen visions originals sobre els seus grans temes d'interès –la literatura, el llenguatge i el coneixement– i, fugint de l'especialització, cadascun dels seus assajos està construït com una petita peça literària en què es relacionen referències als àmbits del saber més diversos.

Extraterritorial, obra de la qual ja existia una edició de Barral Editors dels anys setanta, també obeeix a aquest principi segons el qual les analogies entre els escacs, la música, les matemàtiques i la literatura no resulten ni molt menys peregrines. Es tracta d'un recull de deu assajos breus publicats per primer cop en anglès entre el 1968 i el 1970 en els quals Steiner es revela com un autèntic profeta, ja que descriu amb precisió bona part dels

problemes del saber humanístic que en l'actualitat sacsegen el món cultural i univèrstar. La incidència sobre la concepció de la literatura de les grans revolucions lingüístiques sorgides arran del formalisme rus, l'estructuralisme francès i el generativisme de Noam Chomsky centren l'atenció dels tres assajos centrals del llibre. En aquest sentit, Steiner elogia els lingüistes perquè han sabut trobar un alt nivell d'autoexigència, però

dues disciplines.

Tot i l'interès que susciten les reflexions de Steiner sobre la relació entre els estudis lingüístics i la crítica literària, la part més suggerent d'*Extraterritorial* són, sens dubte, els capítols dedicats a analitzar l'obra de grans autors de finals del segle XIX i XX. Vladimir Nabokov, Jorge Luis Borges i Samuel Beckett són alguns dels escriptors que, com Steiner, tenen la sort de dominar diverses llengües, cosa que

ança desmesurada en l'eficàcia de l'alta cultura i de la civilització, Steiner defensa amb contundència la necessitat de preservar el llegat de la tradició occidental. Així, en un capítol titulat *En una postcultura* ataca tant la vulgaritat dels mitjans de comunicació com l'excessiva erudició del món universitari, perquè configuren un decorat en què la gran tradició ha quedat marginada: "Buena parte de la literatura occidental se basa en la literatura anterior, una repetición de alusiones y variaciones de un repertorio establecido de motivos. En la actualidad, los conocimientos necesarios para interpretarla se están convirtiendo rápidamente en algo especializado y académico. Los glosarios y notas al pie ocupan cada vez más espacio y hacen que el texto pierda su forma, al interponer un distanciamiento entre la expresión directa y el lector".

Per a aquells lectors acostumats al talent intel·lectual d'aquest jueu d'origen vienès, obrir un nou llibre de Steiner suposa retrobar les mateixes inquietuds i preguntes sobre les humanitats. En efecte, obres com ara *Gramàtiques de la creació*, *Nostalgia del absoluto*, *Presencias reales* i *Lenguaje y silencio* exploren sempre qüestions similars, però aquesta uniformitat dels temes tractats no s'ha de llegir, en cap cas, de manera negativa, sinó com una mostra de coherència. Segurament és aquesta trajectòria coherent el que ha fet

que Steiner s'hagi convertit en un dels intel·lectuals destacats de la nostra època i en una de les veus més autoritzades per parlar d'alta cultura. Potser una de les ensenyances que ens ofereix el pensament de Steiner és que per apropar-se a la literatura cal anar més enllà de les teories abstractes.

Per això, a l'inici de la seva excel·lent autobiografia, *Errata*, després d'explicar que quan era petit va adonar-se que cap llibre podria reunir tots els escuts del món, Steiner conclou que "en las humanidades, la teoría no es más que una intuición que se vuelve impaciente".

XAVIER SUREDA

L'assagista i crític literari George Steiner

considera que de vegades les seves aplicacions a la literatura no han estat del tot adequades. És per aquest motiu que l'assagista demana una col·laboració més estreta entre les

segons l'autor d'*Extraterritorial* dota la literatura d'originalitat i de visió universal. Per això, com Borges i Beckett, "Nabokov no deja de ser profundamente, en virtud de su extraterritorialidad, un hombre de su tiempo y uno de sus más destacados portavoces".

Sintetitzar les línies principals del llibre de George Steiner resulta gairebé impossible, perquè en ell tot es revela substancial. Seria imperdonable passar per alt *Grito de destrucción*, un assaig dedicat a desmentir la fal·làcia il·lustrada que afirma que la cultura condueix al progrés moral. Tot i estar en contra d'aquesta confi-

**Si volem
apropar-nos a
la literatura
cal anar més
enllà de
les teories
abstractes**

NARRATIVA

Intrigues a València

JORDI CARRERA

Mariano Casas, *Les ales de Mercuri*.
Bromera. Alzira, 2002.

Vicent Ortega, *Diumenge de Glòria*.
Bromera. Alzira, 2002.

La ciutat de València és el marc de dues de les últimes novel·les publicades per Edicions Bromera, dins la col·lecció *L'Eclèctica*: *Les ales de Mercuri* i *Diumenge de Glòria*. Les dues mostren, amb diferents trames, l'ambient que es vivia a la ciutat a l'època dels cavallers, dels barons, de les lluites de capa i espasa, i a l'època en què l'església feia i desfeia al seu gust. Un marc propici perquè les lluites pel poder i les lluites per la religió esclatessin amb violència.

En aquest sentit, *Les ales de Mercuri*, de Mariano Casas (València, 1963), se centra més en una trama d'interessos i d'intrigues que mouen els personatges a buscar el màxim profit a les acaballes del segle XVIII. Finalista del premi Alfons el Magnànim València de narrativa 2001, l'obra de Casas és una novel·la d'aventures en què un confrare es veu implicat de mica en mica en un assumpte més tèrbol del que semblava, arran de l'arribada a la ciutat d'un foraster amb unes intencions no gaire clares. A partir d'aquí, l'acció (no del tot trepidant, però sí constant), i una certa intriga (per saber què és el que realment busca el foraster, quins personatges són bons, quins dolents) es donen la mà en una mena de teranyina ben orrida i planejada. Casas, que ja va aconseguir diversos premis per la seva darrera novel·la *Pirates de la marjal* (2000), crea una bona narració en què cada personatge juga la seva carta. Tot i així, el desenvolupament dels protagonistes queda supeditat a la història que es narra, sent només simples peces que es mouen en la complicada intriga.

LA VALÈNCIA MEDIEVAL

I sense moure'ns de València, però aquest cop retrocedint al segle XIV, Vicent Ortega (*l'Alcúdia*, 1957) crea amb *Diumenge de Glòria* una perfecta descripció de la ciutat medieval, envoltada de muralles, dominada pels nobles i asfixiada pels enfrontaments entre les diverses religions. El to brutal de les seves dues novel·les anteriors, *El crim* (1997) i *El collidor d'ànimes* (2001), continua en aquesta tercera, finalista del premi Enric Valor de novel·la 2001. La història narra els fets anteriors i l'ambient que es vivia a la ciutat dies abans de l'atac al gueto dels jueus. Ortega descriu aquest ambient introduint-se en les tres religions/societats que convivia a la ciutat en aquella època: la València cristiana, dominada per l'església i les famílies nobles; la Balàhntia jueva, víctima de l'odi racial per part de tota la ciutat; i la Balansiyya musulmana, representada en un personatge d'accions veritablement atroces. Ortega no defrauda, i crea una novel·la total en el seu conjunt, en què torna a descriure sense escatimar detalls (com ja va fer a *El collidor d'ànimes*) escenes d'una gran brutalitat (propere al gore) i també escenes eròtiques. Això sí, sempre amb una prosa fluïda i un estil del tot admirable.